

ÅRSSKRIFT 2022

HAVNDAL EGNSARKIV

Indholdsfortegnelse

	Side
Østerbro 19 i Havndal	3
Post-Johan, Udbyover	6
Biograf i Havndal	26
Svensk plejebarn i Kastbjerg	28
Arkivets kontaktoplysninger m.m.....	32

Forside: Pæregården i Udbyover ca. 1970

Fotograf: OB Foto v/Ole Brøndum, Strandvej 554 B, 3120 Dronningmølle.

Billeder i årsskriftet:

*Hvor fotograf ikke er anført, er enten arkivets egne billeder anvendt
eller fotografen er ukendt.*

Østerbro 19 i Havndal - ejendommen der blev væk . . .

Ca. 1945

Ejendommen matr. nr. 13 af Udbyover by, Udbyneder, blev bygget i 1903 af sadelmager Niels Peter Herman Sørensen Kok. Her havde han i en årrække forretning og cykelværksted.

I 1908 ejede Niels Sophus Nielsen huset med bolig og værksted; efter brandskade i 1906 derpå indrettet som cykelværksted.

I 1912 hed ejeren Peter Christensen.

I 1920 ejes ejendommen af købmand Jens Peter Vrønding, træsko og handel. I 1907 gifter Vrønding sig og navnet ændres til Wrønding. I en årrække ernærer Wrønding sig med papir-, træsko-, tobaks- og isenkramforretning. Fra 1940-erne erindrer ældre beboere i Havndal, at Wrønding havde den dejligste juleudstilling i sin forretning.

I 1950 købte blikkenslagermester Arthur Christensen og hustru Elisabeth (kaldet Lisbeth) ejendommen med beboelse i stueetagen og værksted i kælderen under hele huset. I en årrække havde købmand J.P. Wrønding stadig sin butik i den venstre del af huset.

I årenes løb var der følgende lejere af forretningen:

Ca. 1958-59 Grethe Aaby, brødudsalg

Ca. 1959-62 Vita Sommer, damefrisør

1963-65 Carl Johan Andersen, frisør

1980-83 Forretningen Art19, Ulla Levisen og Inge Bjerre Nielsen

I 1979 solgte Arthur Christensen ejendommen til murer Vagn Nordentoft, som havde købt Simon Laursens murervirksomhed. Arthur og Lisbeth flyttede til et hus på Karl Poulsensvej, men måtte desværre købe ejendommen tilbage igen i 1980.

1986

I 1988 blev ejendommen solgt til Brugsen og nedrevet med det formål at etablere parkeringsplads ved den udbyggede Brugs.

Arthur Christensen døde i 1989 og Lisbeth Christensen i 2009.

Post-Johan

en personlighed fra Udbyover

Af Villads Andersen, Dalbyover (1926-2006)

I **FORORD** til fortællingen skriver Villads Andersen, Dalbyover, ultimo marts 1998, om Johan Andersen, kaldet **Post-Johan**, der var Villads Andersen's farfar:

”Til minde om min farfar, der var en stor personlighed i Udbyover i første halvdel af det 20. århundrede, vil jeg efterfølgende samle lidt data og lidt 'historier' om en stamfader, som jeg er stolt over og nærer stor beundring for.

En beskeden start på voksentilværelsen, store sorger og modgang i hverdagen; intet kunne tilsyneladende knække hans livsmod. Efter en start uden nogen form for støtte skabte han sig en væsentlig social position i det lille samfund, og han skabte stor respekt om sin person og sit virke. Hjælpsomhed, hidsigt temperament, retfærdighedssans, flid, nøjsomhed må være de begreber, der kendetegner Post-Johan.

Dette lille skrift er først og fremmest tilegnet min fætter Carl Johan Andersen, Udbyover, der som jeg, ser et forbillede i vores bedstefar.”

Post-Johan blev født 25. august 1872 som søn af gårdejer Chresten Poulsen Andersen, kaldet Kræn Powlsen. Faderen var drikkældig og var vel ved at sætte gården over styr. Han solgte den i hvert fald til sønnen Nicolaj Andersen i en ung alder og flyttede ud på Roligheden ved Havndal. - I forbindelse med denne handel oprettes en aftægtskontrakt mellem Nikolaj og forældrene. Der opstilles forskellige krav og i slutningen af kontrakten anføres:

”Foruden den forannævnte Aftægt til mine Forældre påligger det mig at udrede til mine Søskende følgende Kapitaler og Varer, nemlig til:

Pouline Andersen, gift med Gaardejer Peter Mathiasen af Norup mark 1.000 Kr.

Johan Andersen 16 Aar   1.000 Kr.

Rasmus Schifter Andersen 10 Aar   1.000 Kr.

Endvidere leveres Johan Andersen 1 Klædeskab til Værdi 30 Kr. og Rasmus Schifter Andersen 1 Chatol ligeledes til en værdi af 30 Kr.

De forannævnte Kapitaler til Johan Andersen og Rasmus Schifter Andersen inddrages ikke under Overformynderiet.

Ved den første af Aftægtsfolkenes Død udbetales Halvdelen af de foranførte 3 kapitaler til de Tilkommende i den Termin, der indtræffer $\frac{1}{2}$ år efter Dødsfaldet og leveres på samme Tid Klædeskabet og chatollet til de Vedkommende. Den øvrige Halvdel af Kapitalerne udbetales, naar den længstlevende af Aftægtsfolkene er afgaaet ved Døden ligeledes i den Termin, der indtræffer $\frac{1}{2}$ år efter Dødsfaldet.”

Kapitalen forrentes ikke!!

Rent praktisk vil det sige, at Johan arvede et klædeskab og 500 kr., da han var 38 år gammel og 500 kr. året efter. Det vil sige, at han overhovedet ikke har haft nogen som helst hjælp fra sit hjem til at starte sin voksentilværelse med. Endnu mere imponerende er hans livsværk.

Johan arbejdede på cementfabrikkerne i Assens, men om det også var tilfældet, før han blev gift, vides ikke. Det er nok mest sandsynligt, at han har været tjenestekarl hjemme hos faderen. Byen var lille og udbuddet af passende partnere var måske ikke så stort, så Johan forlagde 'jagtmarkerne' til Ajstrup. - I Ajstrup boede en masse spændende mennesker, der næsten

alle tilsyneladende hørte til de lavere sociale lag. Mange ugifte Fruentimmere residerede der. En mand, Wolle-Spelmand havde en snes børn og ligeledes Skrædder Niels Olufsen. Der var personer som Trolde-Ellen og flere originaler.

I den nordlige del af Ajstrup boede i et lille hus Chresten Olesen, også kaldet Hyt-Chresten eller Kræn Hyt med sin kone Inger Marie Knudsen.

Hvad han beskæftigede sig med, ved jeg ikke, men formentlig var han arbejdsmand. Muligvis med tilknytning til det lokale teglværk, for han stammer nemlig fra Himmerland, hvor hans far betegnes som teglbrænder.

De havde en datter, Johanne Olesen. Hende blev Johan gode venner med, og det resulterede i et sæt tvillinger, der fødtes i 1891.

De blev født på hver sin side af midnat den 12. og 13. januar 1891. Faderen var da 19 år og moderen 20 år. Tvillingerne døbttes Ingvarda og Karl Peter. Ingvarda er den ældste.

Post-Johan ca. 1890

Nu var tiden vist inde til at blive gift, og det blev de så den 1. marts 1892.

De unge, meget unge mennesker, havde ikke meget at gøre med. Det fortælles, at Johan selv tømrede en seng (med halm i bunden), et bord og 2 stole sammen, og at det var deres eneste møblement. Johan arbejdede sammen med nogle andre mænd fra Udbyover på cementfabrikkerne i Assens, og det fortælles, at han var beskæftiget med at hejse tønder med cement op i skibene. Det foregik med taljer, hvor der blev trukket i

metalkæder. Det var strengt og krævede sin mand. Ugelønnen var en smule større ved dette arbejde, så derfor tog Johan det. Han havde ambitioner; hænderne var ofte blodige og skamferede af det hårde arbejde, men med nogle klude bundet om hænderne gik det jo. Det skal lige indskydes, at man **gik** til Assens. Det var før cyklens almindelige udbredelse.

Det var måske ikke altid rart at bo sammen med forældrene, så det var nok bedst for alle, at Johan og Hanne fik foden under eget bord. Der skete jo også yderligere en tilskyndelse til det, idet de den 6. juni 1893 fik en søn mere, Anders Jensen Andersen. Flere børn kom til i årene indtil 1897.

Pæregården ca. 1925-1930,

Johan købte et næsten jordløst hus i Udbyover af en enke, og her opbyggede han efterhånden ved køb af flere småparceller den gård, der i dag er kendt som Pæregården. (Ejes i 2022 af snedkermester Jens Stegger. Red.)

Han købte også huse til nedrivning, som han egenhændigt genopbyggede til stalde ved det lille hus syd for dammen.

Der var en lille have foran (ned mod dammen), og der havde enkens søn plantet et pæretræ. Han var vist lidt af en gartner. Som et kuriosum fortælles, at træet hurtigt voksede sig stort, men Johan bemærkede engang til gartneren, at der ikke kom nogle pærer på det. Han forklarede da, at det var fordi, det voksede alt for hurtigt, og derfor skar han nogle striber bark af lige fra roden til toppen, og så kom træet til at bære frugt - ja, de senere år vel så meget, at det blev lidt af en plage med alle de nedfaldne pærer på gårdspladsen. I Johan's tid er de nok blevet brugt som foder til dyrene. Han var nøjsom.

I øvrigt blev det nedbrudte udhus på den erhvervede parcel anvendt til opførelse af det vestlige hus af Pæregården. Alle udhusene blev i øvrigt støbt op med kampesten. Johan havde en ven i Havndal, der var god til det med kampesten; til gengæld hjalp Johan så ham med andet arbejde ved byggeri.

Johan var vel i begyndelsen det, man i dag kalder fritidslandmand, for det kan ikke have været muligt at leve af den smule jord, han havde. Han deltog også i høsten på Overgaard længe før, man kendte noget til maskiner til den slags. Han ville gerne her gøre sig gældende - være den bedste. Han svingede leen hurtigt. Kun én var vist hurtigere end ham, men en dag lykkedes det for Johan at komme først i mål. Det var ikke så morsomt for høstkarlens pige, der skulle binde kornet op efter ham, hun skulle jo også være rap på fingrene. I dette tilfælde var det hans kone, Hanne - **hun** kunne følge ham, men det var strengt. Hun var så nok også lidt stolt af ham.

Senere fik Johan arbejde hos købmand Dresing i Havndal. Han havde den forretning, der senere blev til Mercur. Købmand Dresing's svigerfar var en stor købmand i Mariager, der øjnede en chance for at skaffe sig (og svigersønnen/datteren) en givtig forretning i Havndal, der efter Hadsundbanens oprettelse var ved at udvikle sig til en hastigt voksende handelsby. - Fra denne tid som købmandskarl er det vel, vi første gang

bemærker hans udprægede praktiske sans, hans sunde fornuft og hans mangel på respekt for autoriteter.

November 1901 fik han så det arbejde, han fik sit øgenavn efter, og som han stadig er kendt under. Han blev landpost på turen til Vindblæs og Ajstrup. Denne posttur gik han på indtil 1. april 1918, og derefter i kun 5 måneder som såkaldt kørende post til Udbyhøj. Familiemæssige forhold gjorde, at han måtte koncentrere sig om sit landbrug.

Det var meget anderledes at være postbud på den tid, f.eks. skulle tasken bæres på ryggen. Postmængden var ikke overvældende, for der var ingen reklameaviser eller politiske kampagneblade, men kun regulære breve og måske nogle aviser. Alligevel kan dette måske have været medvirkende til, at Post-Johan på sine ældre dage blev meget rundrygget.

Post-Johan var en hjælpsom mand, der på sin postrute havde tid til at gøre småtjenester for folk. Han klippede gerne børnene. Derom fortæller Jens Fly, gift med Post-Hanne's brordatter Hilda, 'Jeg ville gerne have lidt fortop i stedet for det skaldede hoved, men hver gang mislykkedes det. Når jeg var færdigklippet, sagde Johan: Aah, det var da rejti', do vill' gjern ha lidt fortop, det vår' skammele, nu må vi how ed te næjst gaang.

Sådan gik det hver gang. Jens fik aldrig fortop! Måske var det, fordi Johan ikke rigtigt magtede den opgave, eller måske ville han fanden amme bestem', som han plejede.

Hver dag var der ca. 1 times pause til at spise middagsmad i hos en eller anden af beboerne. Ofte var det i øvrigt hos Jens Fly's far, der boede i Vindblæs.

Der kunne også blive tid til at skære folks grise. Som altid havde posten en skarpsleben kniv i lommen til dette og andre formål. Af og til blev der også tid til et spil L'hombre. Det var ikke nogen forjaget tilværelse.

Post-Johan havde mange glæder og fornøjelser - ingen tvivl om det. Han var næsten manisk glad for dyr, specielt måske heste. Hesten, han brugte på postturen til Sødring/Udbyhøj, hed Musse, og hun blev meget gammel, vistnok omkring 30 år. Da hun til sidst skulle slagtes hos hesteslagteren i

Thorsgade i Randers, rejste han selv derud med hende. Han fortalte med grødet stemme, da han kom hjem: Hun kunne ikke lide Randers med alt det larm, så på vej op til Thorsgade, stak hun fanden amme hovedet ind under min arm.

Musse var så dreven i markarbejde, at hun ikke behøvede tømme på, når der f.eks. skulle renses roer eller hyppes kartofler; hun gik roligt med konstant fart mellem rækkerne uden at træde på planterne. Man fornemmer her den meget nære kontakt mellem landmanden og hans hest. De var sammen altid og lærte vel efterhånden at kende hinandens særheder.

Afløseren for Mussen var en gammel remontehest (betegnelse inden for klassisk ridekunst og i kavalleriuddannelse for en hest, der stadig er under grunduddannelse - tilføjet af Red.), som bl.a. kunne ride stående galop. Det havde en søn Vilhelm og den gamle dyrlæge Munch, Udbyover, megen glæde af. - Da denne hest blev slagtet, fik Johan som bevis på, at den virkelig var slagtet, den ene hov med regimentsnummeret indbrændt.

Der var så rent i staldene, at man kunne gå der i huesfædder (strømpefædder). Dyrene var rene og velplejede. Der var ingen lårkager, og de var velstrøede. - Dette gjorde sig i øvrigt også gældende i hans værksted, hvor alt var på sin plads, rengjort og klar til brug. Der skulle man ikke rode, så var der øretæver i luften!

Som nævnt var hans far på det nærmeste dronker eller alkoholiker, som det vel ville hedde sig i dag. Man fortalte i familien, at han var frosset ihjel på vej hjem fra Havndal til Rolighed; det må godt nok have været en meget kold sommer, han døde 17. juni 1910. - Nej, han drak sig simpelt hen ihjel. Dette var nok en af grundene til, at Johan var fanatisk afholdsmand. Der blev ikke, slet ikke serveret spiritus af nogen art i hans hjem.

Hans afsky for spiritus, eller måske snarere virkningen deraf, gav sig også udtryk en aften i forsamlingshuset, hvor han jo gennem mange år var den, der skulle holde orden på tingene, når der var fester af forskellig slags. Et af hans børnebørn - én af Rosenkilderne - sad sammen med en kammerat inde i den borte sal og fik kaffe. Johan får da øje på, at kammeraten hælder noget

brændevin i Rosenkilden's kop. Johan går omgående derhen, tager den varme kaffepunch og smider den lige i ansigtet på ham, der havde medbragt den.

- Hva satan er det for noget svineri, dit høved, ka do si å kom herut!

Han forlod lokalet. Hvad der skete med 'den små Rosenkilde', ved jeg ikke. Han er nu nok lusket hjem.

Post-Johan og Post-Hanne kunne godt lide at danse og gik ofte til Liegstouw, f.eks. i Dalbyneder Lund. Man kan undre sig over, hvorfra de havde kræfterne dertil med det slidsomme liv, de førte til daglig. Johan har fortalt, at der engang var kommet en ballademager, en bølge, til ballet. Han var fuld og tyranniserede balgæsterne. Han havde en bambus-stok med en blyklump i enden. Han svingede den rundt til stor fare for de øvrige gæster, og ingen turde gå til ham, men så blev Fatter tosset og gik i kødet på fullerten. Heldigvis ramte kæppen med blyklumpen en bjælke, så blyet faldt af, og så fik han fanden amme manne tæsk, fortalte Johan. Freden var genoprettet og ballet kunne fortsætte. Johan har sikkert været Dagens Mand, og Post-Hanne har været stolt!

Et andet udtryk for hans legendariske hjælpsomhed illustreres af denne tildragelse:

Post-Johan's morbror, Johan Frederik Julius Møller, boede på matr.nr. 10a (Ejes i 1997 af Anders Jensen). Morbror Julius kørte hver dag sin mælk på en gammel rådden trillebør ned til hjørnet af Pæregården. En dag hoppede Johan op i trillebøren, der fuldstændig brød sammen, kun hjulet var intakt.

- Hva er ed da do gør, Johan, sagde Julius.

- Do ka itt væ tjent mæ å kyr mæ såne gammel skidt, sagde Johan.

- No ska a law en nøj te dæ.

Næste morgen var en ny kasse anbragt på det gamle hjul, og man kunne igen være bekendt at have morbror Julius kørende gennem byen med sin mælk.

Hjælpsomhed i renkultur, for han skulle selvfølgelig ikke have noget for det.

Post-Johan og Post-Hanne oplevede så megen tragedie og havde så mange problemer med deres børn, at det for mig virker ufatteligt, at de kunne fortsætte livet uden at blive psykisk skadede.

Jeg selv, der ikke oplevede disse forfærdelige ting, kendte dem som et par gamle, hyggelige, rare og afbalancerede mennesker, der hyggede sig med børn, børnebørn og venner.

De havde følgende børn:

Ingvarda Andersen	* 12.01.1891
Karl Peder Andersen	* 13.01.1891
Anders Jensen Andersen	* 06.06.1893
Alfred Andersen	* 26.07.1895
Vilhelm Nicolaj Andersen	* 05.10.1897

Ingvarda og Karl Peder er tvillinger, men som nævnt født på hver sin side af midnat, derfor 2 fødselsdatoer. De er født i Ajstrup før ægteskabet.

Ingvarda bliver gravid, og som ugift føder hun Svend Tage Andersen i 1913. Nå, ja - det var jo da ingen ulykke og har næppe heller givet anledning til de helt store sindsbevægelser på Pæregården. Svend Tage fik sit hjem her, voksede op med den øvrige familie og endte i øvrigt som ejer af Pæregården.

I 1915 giftede Ingvarda sig med Ejner Rosenkilde. De måtte bl.a. af Post-Johan hjælpes økonomisk i vej, ja, det måtte de i øvrigt flere gange. Johan's hjælpsomhed blev udnyttet flere gange.

Karl Peder Andersen gifter sig den 5. december 1912 med Johanne Søndergaard, og de bosætter sig i et lille hus i den nordlige del af Udbyover,

men flytter senere til den lille ejendom, hvor deres søn, Carl Johan, bor i 1998.

Carl Johan Andersen's gård

Nu sker der en tragedie i den lille by. Karl Peder får blindtarmsbetændelse, der ikke bliver behandlet hurtigt nok. Det resulterer i bughindebetændelse og død. Nu sad enken der på ejendommen med 2 små børn. Igen trådte Johan og Hanne til. Drengen Carl Johan kom i pleje hos dem, og de overtog ejendommen, men nu måtte Johan sige farvel til den kørende posttur til Sødring. Det var der ikke mere tid til. Pigen Ester tog med moderen i husbestyrerindeplads i Rougsø herred. Kom senere til Udbyhøj, hvor Ester ved et besøg i Udbyover havde fortalt, at hun ikke havde det godt. Hun kom da også i pleje på Pæregården, hvor der nu var 3 børnebørn i pleje. - I øvrigt fortælles det, at Johan spurgte den hjemmевærende søn, Vilhelm, hvad han syntes. Han mente nok, at der kunne blive plads til Ester også. Det undrer måske lidt, at han spurgte nogen til råds. Måske en ny side af Post-Johan.

Allerede året efter var der atter store problemer. Sønnen **Alfred**, der var gift med Kathrine fra Harridslev, havde en ejendom i Klattrup, men så fik han influenza = Den spanske Syge og døde. Han havde en søn Hilbert, men han kom dog ikke i pleje på Pæregården, men havde naturligvis sin gang der. Jeg er ikke sikker på, at han havde nogen særlig høj stjerne hos familien, men jeg ved ikke hvorfor.

Nu var der så 2 af 4 sønner, der var døde som unge.

Lad os sætte os i faderens sted. Hvor må han dog have været en psykisk stærk mand. Det er ikke slut endnu.

Anders Jensen Andersen, den næste søn i rækken, bliver gift med en pige fra Als, og efter forskellige former for arbejde med gartneri efter en fallit på en ejendom i Haderup, ender de i Als, hvor de får et lille gartneri. Anders havde en gammel motorcykel, der ikke ville starte, og en dag, den skulle løbes i gang, snublede Anders og fik den ene testikkel i klemme. Det udviklede sig til kræft, og han døde i 1933.

Så var der kun én søn tilbage, **Vilhelm Nicolaj Andersen**. Han var dog allerede på det tidspunkt gift og sat i vej i Blenstrup på gården Lerchesminde.

Den psykiske terror på Pæregården skal afsluttes med at fortælle en lille episode, der dog på ingen måde er katastrofal, men dog som alligevel på den tid givetvis har sat familiehyggen lidt på en prøve.

Ester fik som ganske ung et barn, som straks blev bortadopteret. Tilfældigvis kom jeg i Randers Realskole til at gå i klasse med bl.a. en yndig, charmerende og meget moden pige, som kom ud af skolen inden afslutning, fordi hun var gravid. Det var Ester's datter.

Dette nævnes kun, fordi Post-Johan og Post-Hanne ikke ville være eller kaldes Bedstefar eller Bedstemor. De blev altså endda tipoldeforældre, og det er vist kun få beskåret. De blev af alle familiemedlemmer kaldet Fatter og Mowwer.

Inden alle disse følelsesmæssige chokerende begivenheder var der helt sikkert andre af mere forretningsmæssig karakter, der var med til at give hverdagen problemer for Post-Johan. Jeg kender dem ikke i detaljer, men ved dog, at nogle kautionsforpligtelser kostede ham penge. Naturalier blev også givet til den nære familie, der enten periodisk eller mere permanent var kommet i økonomiske vanskeligheder.

Hvordan hverdagen var på Pæregården, kan jeg jo kun danne mig en forestilling om. Jeg husker den kun fra besøg med mine forældre (*Villads Andersen var søn af Vilhelm Nicolaj Andersen*), og det var jo ikke hverdagen - vi var jo gæster. Jeg husker Post-Hanne som en lille tyk kone, der lavede nogle aldeles dejlige frikadeller. Hun ville gerne være lidt skidt, altså søge lidt omsorg og hensyn. Det var nu ligesom, man ikke rigtig tog det alvorligt. Om hende fortælles der ikke så meget. Alle siger: Hun var ham en stor hjælper - og så ikke mere.

Hendes moralske habitus er usikker for mig. Nogle refererede udtalelser til hendes yngste søn vidner nok i nogen grad om, at hun havde rod i Ajstrup.

Der blev nok også gjort en del forskel på de 3 pleje- eller børnebørn. Visse ting tyder på, at Svend Tage var hendes dreng og Carl Johan var Fatter's dreng. Både helbredsmæssigt og kundskabsmæssigt var der nok også betydelig forskel, og det gav anledning til en del skærmydsler i forskellige sammenhænge. - Hun var efter sigende ofte efter Carl Johan. Hun brugte ofte øgenavne til ham, f.eks. Pes-unge. Hans morfar var ikke nogen god forretningsmand. Han hed Bonde Søndergaard og handlede hele sin arvede formue væk ved gårdhandler. Post-Hanne brugte også navnet Boen-skider til Carl Johan, men en dag tog han til genmæle og spurgte, hvad man kaldte hendes far. - Nah, sagde han, så'et måske derfor de kalder dig Hyt-Hanne. Så var det slut med øgenavnene.

At det var nogle skrappe fyre, deres drenge, vidner følgende om, som min far har fortalt: De var alene hjemme, og havde fået den idé, at de skulle se, hvem der kunne sætte de største mærker i døren ved at banke en knyttet hånd

ind i fyldingen. Pludselig røg hele fyldingen ud; . . . og så kunne vi sateme finde i seng, fortalte far. Hvad der herefter skete, melder historien ikke noget om.

Carl Johan fortæller: Engang rensede Johan roer (eller måske kartofter) i smedemarken. Carl Johan, Ester og slagterens Charles var med og legede på livet løs, også på baneskråningen og skinnerne. De var så optaget af legen, at de ikke hørte toget, som måtte fløjte af dem for at få dem væk fra sporet. Johan blev tosset, råbte til dem om at komme hen til ham. Charles løb hjem, men de 2 andre gik hen til den rasende Johan. Han tog hammelrebet af renseren, og så fik de stryg med det over rygstykkerne. Carl Johan syntes nu, det var lidt uretfærdigt, men på den anden side: Vi huskede det, og gjorde det aldrig mere, siger han.

Jeg tror ikke, man talte særlig meget om tingene til hverdag. Følgende beretning kan i hvertfald tyde derpå:

Da hans yngste søn Vilhelm nåede skelsår og alder, havde han jo fundet sig en pige, min mor, men af en eller anden grund havde det lidt svært ved at blive accepteret af min mor's forældre. Det trak i langdrag, og først da man havde fundet løsningen - nemlig lille mig - og tiden nærmede sig, kom brylluppet i stand (1926). Carl Johan fortæller, at han en morgen, da han var i færd med at malke, kom til at kigge ud af staldvinduet og så Johan komme med flagstangen og fastgøre den i de dertil indrettede spænder på møddingsmuren. Flagstangen kom jo kun op, når den skulle bruges. Den opbevarede indendørs. Det var jo ingen nytte til, at den skulle stå ude i al slags vejr: Post-Johan's legendariske påpasselighed med sine ejendele.

Man havde altså ikke snakket om, at Vilhelm skulle giftes den dag, så man har ikke sludret meget sammen om tingene. I øvrigt var der ingen i byen, der vidste det. Nok havde man drøftet de problemer, som Johan's familie igen havde, men man havde garanteret ikke blandet sig. Sammenholdet og hele byens glæde over problemets løsning kan illustreres ved, at man

omgående traf foranstaltninger til indkøb af en gave til de nygifte. Det var et mahogni-sofabord, som afleveredes samme dag på Langagergård i Udbyneder. (Bruden Asta's fødehjem. Hendes forældre var Kirstine og Villads Mortensen. En bror, Niels Bach Mortensen, overtog gården i 1932).

Fra venstre: Ukendt, Vilhelm Andersen (søn af Post-Johan) og Anton Andersen (nevø til Post-Johan), Lindegården, Udbyover, ca. år 1920-25.

Post-Johan var en meget agtet og respekteret mand i byen. Han var dygtig til at passe dyr og marker. Han var meget fingersnild - ja sågar var han en fin tækkemand. Han var formand for forsamlingshuset - og udsmitter ved ballerne. Man lyttede til Johan, som var retfærdig, men nok lidt hård med løstsiddende næver til øretæver. Dette gjaldt også andres børn. Lavede de noget skidt, fik de en knaldende lussing, og så var det glemt. Ingen forældre protesterede, for de vidste, det var retfærdigt. Han var tillige meget hjælpsom overfor alle.

Jeg husker ham som en gammel hyggelig mand, der gik stille rundt og puslede med småting. - Han brugte meget skråtobak, noget specielt: Man købte noget, der hed Kardus. Det var groft tobak, dyppet i en eller anden klæbrig substans, der lugtede stærkt og modbydeligt. Han tog så en klump i posen, rullede den sammen, så den havde en størrelse som en lille valnød. Denne klump blev så dyppet og rullet i aske fra den lange pibe eller - endnu bedre - i cigaraske. - Denne 'lækre klump' blev så stoppet ind bag kinden eller underlæben, og der bredte sig et saligheds udtryk i hele ansigtet, og der gumledes, tyggedes - og spyttedes enten i den spyttebakke, der stod i et hjørne af stuen eller ind i kakkelovnen. Det kunne give en mega spytklat (ca. ½ kop), og han var virtuos i at ramme målet - spyttebakken eller kakkelovnen. Det skete jo da også, at der kom lidt på hagen, men det tørredes af med bagsiden af hånden og videre til buksebenet. Det lyder ulækkert, men det var altså en hyggelig varm atmosfære.

Han var en slikmund, der gerne ville have sød fad og frugt. Det var hans kone måske ikke altid så flink at lave til ham, så jeg husker, at min mor, når han var på besøg på Lerchesminde, hvis han f.eks. skulle hjælpe far med at tække, altid lavede sødsuppe med svesker, æbleskiver og pandekager, så han kunne tage rigtig meget sukker på. Han gnækkede af fryd og smaskede højlydt over disse bordets lyksaligheder. - Og så en ordentlig skrå bagefter! Hvad han gjorde af spyttet, ved jeg ikke, for vi havde ingen spyttebakke, selvom Fatter-Vilhelm også nød disse askedyppede lækkerier, og det var rigtig for alvor lækkerier, for min far røg uhyggelig mange cigarer. - Måske spyttede han i komfuret, for vi spiste altid ved langbordet i køkkenet til

hverdag. Min far havde for resten nydt disse lækkerier, siden han blev konfirmeret, og det har Post-Johan sikkert også.

Det var ikke en gammel bedstefar, man kravlede op på skødet af og råhyggede med. Kun en enkelt bemærkning og et venligt blik kunne det blive til. Man skilter som god jydsk bonde ikke med sine følelser, og børn er noget, der skal holdes i baggrunden og kun sige noget, hvis de bliver spurgt.

Som gamle folk boede de i den ene ende af et hus med 2 lejligheder. Jeg mener, at det ejedes af Post-Johan. Huset hedder 'Rahbæksminde', og det ligger nord for Carl Johan's have, og der var hul i hækken, så han let kunne komme til de 2 børnebørn, Carl Johan og Svend Tage, og gøre smånytte. De havde jo overtaget en ejendom hver, Svend Tage fik Pæregården og Carl Johan sit barndomshjem. De 2 gjorde alt, hvad de kunne for at forsøde hans alderdom.

Carl Johan Andersen, Post-Johan, Post-Hanne og Svend Tage Andersen, ca. 1934, hvor Carl Johan er 20 år.

Ude i haven på Rahbæksminde lå en stor sten med en fordybning, som kunne fyldes med vand om morgenen. I løbet af dagen blev det lunkent. 'Det æ så dejli' aa wask fæddern i så', sagde han.

Det kan måske godt give anledning til visse blasfemiske fantasier. Tæt ved har der ligget en kirke, og kirkegården lå i hvert fald i skellet til hans have og måske i selve haven. Fantasien kunne da forestille sig, at det kan have været døbefonten fra den nedbrudte kirke.

Som gammel mand fik han stær og blev indlagt på hospital i Randers for at blive opereret derfor. Jeg gik på det tidspunkt i skole i Randers og besøgte ham næsten hver dag. Jeg gik lige forbi hospitalet på vej til toget. Det kunne han alligevel ikke skjule sin glæde over. Der var smil og glade øjne, og han holdt mig i hånden og strøg mig over kinden mange gange ved hvert besøg.

Han kom hjem igen og kunne atter spille kort med jævnaldrende og børnebørnene Svend Tage og Carl Johan. Jeg fik senere at vide, at han havde forsøgt at lave et banklån, så han kunne give mig 2.000 kr., da jeg rejste til København. Det blev ikke til noget, og jeg ved ikke hvorfor. Post-Hanne skulle have sagt: Nej, han haa nok, den kiele knæjt!

Fra Rahbæksminde husker jeg det diminutive køkken. Post-Hanne stod ved komfuret og lavede sine berømte frikadeller. Hun formede dem i hånden uden ske, *og de duftede herligt!!* - Der var varmt derinde. Post-Johan sad på tørvekassen og skråede tobak med hele ansigtet. Han kunne ikke rigtig se, han spurgte om et eller andet. Mowwer snerrede af ham, og han fik et næsvist svar. Han mumlede bare og tav. Jeg tænkte: Du skulle skamme dig, din dumme kælling, men sagde selvfølgelig ikke noget. På mig har hun altid virket som et pylrehoved, der altid anglede efter medynk og omsorg. Hun skulle altid fejle et eller andet. Jeg tror ikke, hun fejlede et klap. Hun skulle også altid lade som om, hun ingen appetit havde. - Neej, A nõwwes mæ en wostebrøj, sagde hun. Hendes trivelighed vidner om, at hun sikkert har spist godt og rigeligt i enrum.

I køkkenet hang et gammelt ur, et lille standur, formet som en lille hytte med spidst tag. Det tikkede hurtigt og lød hyggeligt. Dette ur fungerer stadig og hænger i dag på mit kontor, men bliver kun sat i gang, når jeg skal have en hyggestund ved skrivebordet.

Apropos ure. Til sølvbryllup i 1917 fik de af beboerne på postruten til Vindblæs et stueur med sølvplade. Dette hænger også på mit kontor og tæller timerne for mig og mine. Det trækkes op en gang om ugen *med den samme nøgle, som Post-Johan brugte*. Jeg bliver faktisk ofte lidt nostalgisk, og mine tanker går til den gamle kæmpe, når jeg trækker uret op. Det har dog for år tilbage fået en stor reparation.

I den lille bitte stue på Rahbæksminde spilledes der meget kort, især whist. Jeg husker en episode (det må have været kort tid efter indflytningen i det lille hus). Det var en vintereftermiddag. Der er hedt som i helvedes forgård. I sofaen, der var en chaiselong, sad Post-Johan i behagelig nærhed af tobaksbordet med pibeasken og skråtobakken. Hans makker var Jens Thorsen på bakket (Svend Tages svigerfar), der røg små cerutter. Det vil dog sige med ild i den ene ende. Den anden ende åd han, og så snakkede han og rømmede sig uafbrudt, mens røg og stumper af den fortyggede cerut spredtes tæt om ham. Modspillere var min far Vilhelm og Svend Tage, der begge også røg og skråede tobak. Det gik aldeles livligt til, men der var ingen bajere på bordet. Pengene raslede efter hvert spil hen over bordet, og så blev der tygget skråtobak, mens det nys afviklede spil blev drøftet nøje - og passende bebrejdelser over forkerte udspil udleveret. Jeg tror, at indsatsen var på 2 eller 5 øre, men hvis det gik rent piskegalt, f.eks. en tabt solo-nolo eller en storeslem, kunne tabet måske beløbe sig til 25 øre eller mere, og så blev der grinet og slået i bordet!

Johan havde ikke så forfærdelig mange tænder tilbage, så når det blev rigtig spændende og tyggeriet intensiveredes, så kunne underlæben faktisk nå op til næsetippen. - Pludselig daler lyset fra petroleumslampen, der var den eneste belysning i den lille dunkle stue, ingen hyggelamper af nogen art.

Post-Johan udbryder: No osér lampen fanden amme; skyn dæ aa lok daren op, Knejt. - Knejten det var mig, og jeg åbnede døren, frisk luft trængte ind, mens tykke røgskyer og dårlig lugt slap ud. Lampen lyste op, og spillet fortsatte ufortrødent.

Ved guldbrylluppet 1. marts 1942

Jeg husker deres guldbryllup i 1942. Om formiddagen dukkede pludselig et barnebarn, Folmer Rosenkilde, der var politibetjent i København, op i fuld uniform. Det overraskede og glædede ham så meget, at han måtte knibe en lille tåre, og der kom en væmmelig klump i halsen. For første og eneste gang så jeg ham drikke spiritus, ½ glas kirsebærvin! Om aftenen var der stor fest på Havndal kro, der dengang hed Gjestgivergaarden, med mad og spil og dans. - Jeg husker, som var det i går, da der blev spillet op til en trippevals.

Post-Johan, meget krumbøjet, tyggende på den evindelige skrå med et stort smil og glæde i ansigtsudtrykket, og Post-Hanne lille, tyk og firkantet, lidt småmaskende, som det var hendes vane, når hun var tilpas og med stolthed i blikket så på sin gamle vakse mand. De dansede denne trippevals avet om

og i perfekt takt til musikken. De dansede den ene omgang efter den anden, og efterhånden stod samtlige gæster som en kødrand omkring dansegulvet og klappede taktfast af det gamle ægtepar. Det var en meget meget stor oplevelse for dem, og hvor var jeg stolt af at være sønnesøn af sådan en stout gammel kæmpe, hvis liv har været en stor kamp for at overleve og skabe et respektabelt hjem for børn og børnebørn. - Sikke en kondi . . . . . og han havde endda ikke spillet bold!

Pludselig var han træt af livet (og konen, tror jeg). Nu ville han ikke leve mere. Han var ikke egentlig syg, sagde doktor Fuglsang, men alligevel gik han i seng, spiste ikke, drak ikke og talte ikke. Efter få dages forløb sov han stille ind i døden den 6. december 1949. Som en gammel elefant, der trækker sig væk fra flokken for at dø i ensomhed.

Et spændende liv var slut. Han havde levet et respektabelt liv fyldt af store sorger og skuffelser, men også med store glæder, specielt i de ældre år, hvor han følte stor taknemmelighed fra sine adopterede børnebørn og stor anerkendelse fra byens borgere. Post-Johan var en institution, og mindet om ham lever stadig. Stadig omtales han med stor respekt af de, der var så heldige at kende ham. Han var en myte.

Post-Hanne tilbragte sine sidste år på Aldershvile i Havndal og døde den 6. november 1957.

* * *

Det bemærkes, at Villads Andersen's fortælling er lettere redigeret, ligesom enkelte afsnit er udeladt.

Den oprindelige fortælling findes naturligvis i Arkivets gemmer. (Redaktionen).

Biograf i Havndal

Engang havde Havndal sin egen biograf. Der havde tidligere været filmforevisning på det gamle Afholdshotel (nu ejendommen Østerbro 5).

Da Havndal viste sig at være en 'fin biografby', købte Chr. Olsen fra Mariager i januar 1950 en byggegrund og byggede biografbygningen Østerbro 33 (nu ejendom med lejligheder) med 192 pladser. Der var forestilling mindst 5 aftener om ugen i den første tid. Siden hen blev der vist film hver aften kl. 20.00 samt en midnatsforestilling kl. 22.30 fredag og lørdag. Christian Olsen forlod Havndal Bio i 1966. I 1981 reduceredes pladserne til 177. Biografen blev en central del af den lille bys kulturliv, og de unge mennesker havde et sted at gå hen, så de ikke behøvede at tage udenbys for at more sig sammen.

Men alting har sin tid. Da alle havde anskaffet sig TV derhjemme, kunne de se film der; det blev svært at drive en lille biograf ude på landet. Havndal Bio havde skiftende ejere i de sidste år, men de kunne ikke vende udviklingen. I begyndelsen af 1985 blev Havndal Bio lukket og bygningen udstykket til lejligheder.

Fra Børnefest-Avisen 1957

Svensk plejebarn i Kastbjerg

Dorthe og Christen Christensen

Den 11. oktober 1884 fødes en lille dreng i Udbyneder. Forældrene, der er ugifte, er Kirstine Magnusdatter, Udbyneder Hede, 28 år, og tjenestekarl på Overgaard, Hermann Bengtson, født i Sverige.

Drengen får navnet Arvid Hermann Bengtson ved dåben i Udbyneder kirke den 20. oktober 1884.

Folketællingen 1890 viser for Kastbjerg sogn, at Hermann er i pleje hos familien Dorthe og Christen Christensen, Thorshede, Kastbjerg:

Christen Christensen, landmand	33 år
Dorthe Andersen Sommer, husmoder	34 år
Arvid Hermann Bengtson, barn	5 år
Johanne Mariane Christensen, barn	3 år
Rasmine Andersen, sy pige	21 år

Hermann og Johanne 5 og 3 år

Den lille Johanne bliver senere gift med Carl Andersen og mor til Tove Thorsen (1933-2022), gift med murermeister Svend Thorsen, Havndal (1931-1995).

Tove var den yngste af en søskendeflok, og der lever stadig efterkommere af familien her på egnen.

I 1895, hvor Hermann er 10 år, er han i Sverige, måske hos sin far, og syg af skarlagensfeber.

Ifølge nedenstående ansøger Dorthen og Christen Christensen i Kastbjerg på dette tidspunkt om at få Hermann tilbage i pleje hos dem.

*Til den Kgl. Befalingshavende i Göteborgs og Bohus Lehn. Af Resolutionen fra Göteborgs Fattigvårds Styrelse af 4. Februar d.A., oversendt hertil fra Landskansliet i Göteborg 18. Februar d.A. ses, at Drengen **Arvid Hermann Bengtson**, der henligger på Epidemisygehuset Gibraltar i Göteborg, kan faas tilbage til os, hans Plejeforældre undertegnede Christen Christensen, der har haft Drengen i Pleje i næsten 10 Aar, tillader jeg derfor herved ærbødigst at anmode Landskansliet eller Fattigvårdsstyrelsen i Göteborg om at sende nævnte Dreng til Frederikshavn, saa snart hans Helbred tillader det, adresseret til Herr Consul J. Thorsøe, med hvem der bliver gjort Aftale om hans videre besørgelse hertil.*

Vilde den ærede Bestyrelse underrette Drengen om, at han maa komme her hjem, naar han bliver rask, tror jeg, at Glæden herover vilde bidrage til hans hurtigere Helbredelse.

Kastbjerg den 25. Februar 1895,

Ærbødigst Christen Christensen

At forannævnte Christen Christensen og Hustru er et meget agtværdigt og hæderligt Ægtepar, der baade kan og vil give den omskrevne Dreng Arvid Herman Bengtson et kjærligt Hjem og en kristelig Opdragelse, saa at Vedkommende med Tryghed kan sende ham til det tidligere Plejehjem.

Udby Neder, Kastbjerg Pastorat den 26. Februar 1895

N. Kjersgaard, Sognepræst

Kastbjerg Skole, Havndal S Jylland den 26. Februar 1895.

Chr. Madsen, Lærer, tilsynsførende med Plejebørn i Kastbjerg Sogn

Konungens Befallningshafvande i Göteborg och Bohus Län,
Landskansliets No 2 Jr 4 Br.D. år 1895.

Resolution: Närslutna Skrivelse öfverlemnas till Fattigvårdsstyrelsen i Göteborg för den åt gard hvortill densamma kan föranleda.

Göteborg i Landskansliet den 7. Mars 1895

G. Envilsky / Henri Westen

Christen Christensen anfører i sin anmodning om at få Hermann sendt tilbage til Kastbjerg, at drengen har været i pleje hos familien i næsten 10 år. Hvorfor forældrene ikke kunne have den lille dreng hos sig, og han kom i pleje hos Dorthe og Christen Christensen, vides ikke. Er faderen, Hermann Bengtson, rejst tilbage til Sverige, og kunne moderen ikke alene forsørge drengen?

Hermann kommer tilbage til familien, for det ses, at han den 2. oktober 1898 bliver konfirmeret i Kastbjerg kirke. Tilstede er familien Christensen og hans rigtige mor, Kirstine Magnusdatter.

* * *

Vil du vide mere om egnen og befolkningen, er du velkommen til at besøge:

HAVNDAL EGNSARKIV

Udbyneder - Kastbjerg Sogne
Vesterbro 1, 8970 Havndal
Tlf. 86 47 10 13

e-mail : havndal.egnsarkiv@mail.tele.dk
www.havndalegnsarkiv.dk
[MobilePay: 799659](#)

Find os også på

Vi har åbent hver torsdag
fra kl. 14 til 17 eller efter aftale.

Bestyrelse i Udbyneder-Kastbjerg Lokalhistorisk Forening:

Formand:	Inger Knudsen	86 47 00 59
Næstformand:	Kirsten Bugge	86 47 05 03
Kasserer :	Erik Bækgaard	86 47 04 21
Sekretær :	Kirsten Metzker	86 47 03 96
	Hanne S. Sørensen	25 12 01 80